

cadru ilustrației o au planșele tipologice, hărțile și tabelele cronologice, care se referă fie la culturi distincte, fie la o arie geografică sau la un spațiu de timp mai larg. Volumul mai cuprinde o foarte bogată listă bibliografică (p.298–322) și un rezumat în limba engleză. Tratatând, între altele,

despre o seamă de culturi care au evoluat pe teritoriul țării noastre, cartea lui M.B.Șciukin prezintă un interes major pentru arheologia români. Ar fi de dorit ca, după această semnalară sumară, ea să se bucure de o discuție detaliată.

M. B.

Slavjane i ih sosedi v konce I tysjačelotija do n.e. – pervoj polovine I tysjačelotija n.e. (sub redacția I. P. Rusanova și E. A. Sâmonovici), Arheologija SSSR, Moscova, 1993, 327 p., 31 hărți și 98 planșe.

În colecția monografică menită să documenteze în 20 volume „Arheologia URSS din cele mai vechi timpuri până în Evul Mediu”, în anii 1981–1989 au fost editate 11 volume. Cel de față, dedicat slavilor și vecinilor lor la sfârșitul mil. I a.Chr. și în prima jumătate a mil. I p. Chr., este primul tipărit după dispariția URSS; el tratează culturile epocii protoistorice de pe teritoriile actuale ale Ucrainei și Republicii Moldova, în continuare, în cadrul „arheologiei URSS”. Motivația științifică a acestei încadrări derivă din ipoteza tradițională a localizării „patriei primitive” și a expansiunii timpurii a slavilor în spațiul amintit și în regiunile învecinate ale Poloniei și României. Problematika etnogenezei slave, baza ei documentară și evoluția diferitelor teorii sunt cuprinse în introducerea semnată de I. P. Rusanova (p. 5–18). În partea I a volumului (p. 19–104) sunt prezentate culturile din sec. II a. Chr. – II p. Chr.: cultura Zarubinși (I. P. Rusanova, E. V. Maksimov), monumentele zarubinșene târzii (A. M. Oblomski), cultura

Przeworsk (D. N. Kozak), monumentele de tip Latène din regiunea transcarpatică și de la est de Carpați (V. I. Bidzilia, M. B. Șciukin), cultura Poienești–Lukașevka (E. V. Maksimov, K. V. Kasparova) și cultura Lipița (V. I. Bidzilia, I. P. Rusanova). În partea a II-a (p. 105–191), urmează culturile încadrate între sec. III și începutul sec. V p. Chr.: cultura Kiev (E. V. Maksimov, R. V. Terpilovski), cultura Cerneahov (O. A. Gei, E. A. Sâmonovici), cultura tumulilor carpatici (I. P. Rusanova) și cultura Wielbark (I. P. Rusanova). Prezentarea diferitelor culturi se face după o schemă unitară: istoricul cercetării, așezările, necropolele, ceramica și alt inventar, cronologia, originea și apartenența etnică. Ea este însoțită de hărți de răspândire, planșe cu material tipic și scheme cronologice. Indiferent de interpretarea etnică (când este vorba de *slavi* și când de *vecinii lor?*), volumul reprezintă un excelent instrument de orientare în complicatul tablou cultural al Europei răsăritene în perioada dată.

M. B.

JUDIT TOPÁL, *Roman Cemeteries of Aquincum, Pannonia. The Western Cemetery (Bécsi Road)* I, Budapesta, 1993, 113 p., 176 pl.

Sumarul cărții cuprinde: prefața, catalogul mormintelor, tabele, bibliografia, ilustrația (hărți și planșe), analiza antropologică. Obiectivul acestei lucrări îl constituie publicarea unei părți a necropolei vestice a orașului Aquincum, divizată în două cimitire: nr VI și nr. VII. Mormintele publicate se eșalonează de la sfârșitul sec. I p. Chr. până la sfârșitul sec. IV. p. Chr. Prefața conturează coordonatele spațiale și temporale ale celor două necropole publicate,

urmate de câteva indicații menite unei mai bune înțelegeri a textului și ilustrației; de asemenea, prefața conține o clasificare a tipurilor de morminte descoperite (de incinerare – cu 10 subvariante din punct de vedere al ritualului, și de înhumare – cu 7 subvariante) și o clasificare a obiectelor de inventar în „bunuri primare” (adică obiectele care îndeplinesc un anumit rol pe lângă cel decedat: obiecte personale sau aruncate în rugul funerar) și „bunuri secundare” (obiectele

puse intenționat în mormânt după depunerea cadavrului, de exemplu vase din lut sau sticlă). Descrierea standardizată a unui mormânt din catalog conține prezentarea amănunțită a mormântului ca rit și ritual, enumerarea obiectelor de inventar (redușă la termeni-cheie) și propunerea de date. Tabelele iau în considerație, în ordinea aleasă de autoare și separat pentru cele două necropole, vârsta și sexul decedaților, tipurile de morminte de incinerare și înhumare, mormintele care conțin monede, stratigrafia verticală a mormintelor, inventarul lor, ceramica samiană și opaițele. Cea mai mare parte a cărții o ocupă ilustrația detaliată a fiecărui mormânt (grund, profil și piese de inventar). Un număr mare de fotografii, de bună calitate, ale mormintelor și obiectelor de inventar completează desenele.

PETER FASOLD, *Das römisch-norische Gräberfeld von Seebruck-Bedaum, Materialhefte zur Bayerischen Vorgeschichte 64, München, 1993, 223 p., 196 pl., 5 ilustrații în text*

Autorul publică și analizează 206 morminte săpate în 3 campanii (1972–1974), sub supravegherea lui C. Ostermayer, în necropola orașului Bedaum (astăzi Seebruck, pe malul nordic al Chiemsee, în sudul Germaniei). Lucrarea conține următoarele capitole: istoricul cercetărilor; metoda de lucru; topografia și descrierea săpăturilor; critica izvoarelor; analiza inventarului; cronologia relativă și absolută; tipurile de înmormântare; tumuli; semnificația depunerii obiectelor de inventar; structura socială și numărul populației; așezarea de la Seebruck-Bedaum; analiza antropologică a tuturor scheletelor și a resturilor de incinerare aparținând M.60; catalog; bibliografia și ilustrația. Câteva capitole merită, datorită conținutului și concluziilor lor, o atenție specială. Ca obiecte de inventar, autorul ia pe rând în discuție (cap.5): monedele (29), obiectele din metal, dintre care se detașează cele 55 de fibule, recipientele din sticlă, materialele din os, figurinele de teracotă, opaițele și afumătorile, ceramica (cu accent pe *terra sigillata* și ceramica norică). Avându-se în special în vedere *terra sigillata*, necropola este încadrată (cap.6) între ultimul sfert al sec.I p.Chr. (vremea lui Vespasian) și mijlocul sec.III p.Chr. (invaziile

Necropola nr. VI cuprinde 181 morminte: 104 morminte de incinerare, majoritatea (56) în groapă arsă, și 77 morminte de înhumare, majoritatea (51) în gropi simple, cu scheletul depus în decubit dorsal. Necropola nr. VII cuprinde 8 morminte de incinerare (dintre care 5 nu pot fi cert încadrate, datorită distrugerilor sau înregistrării deficitare) și 13 morminte de înhumare, cu scheletul depus predominant în gropi simple (4), sicrie din țigle sau cărămizi (3) și sarcofage (3). 47 morminte (din ambele necropole) sunt date cu monede.

Cartea scrisă de Judit Topál poate ajuta la înțelegerea fenomenelor funerare ale epocii romane în cadrul unei necropole urbane dintr-o zonă apropiată sub aspect geografic și ritual de Dacia.

Liana Oța

alamanice). Ca tipuri de înmormântare (cap.7) predomină mormintele de incinerare (164); dintre ele 58% (95 morminte) sunt de tipul *Urnengrab mit Brandschüttung*, iar 24% (39 morminte) de tipul *Brandgrubengrab*. În proporții reduse se întâlnesc mormintele tip *Urnengrab* (8%) și mormintele în care resturile cadavrului incinerat au fost depuse printre sau sub fragmentele de vase (5%). 4% dintre mormintele de incinerare aparțin altor tipuri decât cele amintite. 36 morminte nu pot fi cert încadrate ca tip de incinerare. Mormintele de înhumare sunt puține (6 adulți și maturi) și lipsite de inventar; ele aparțin fazei timpurii a necropolei. În aria necropolei au fost descoperiți 4 tumuli de mici dimensiuni (înălțime între 0,10–0,40 m); 5 morminte (1 de înhumare și 4 de incinerare) au fost descoperite în interiorul tumulilor.

Lucrarea lui P. Fasold reprezintă un exemplu al unei practici ce începe a se impune și în țara noastră, și anume prelucrarea și publicarea unui material arheologic de către alt cercetător decât cel care l-a descoperit, fără ca aceasta să diminueze valoarea publicației.

Liana Oța